

Лекція № 1

**ПРЕДМЕТ, ЗНАЧЕННЯ І ЗАВДАННЯ АНАЛІЗУ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

План

1. Поняття, зміст, роль і завдання аналізу господарської діяльності
2. Види АВГД і їх класифікація
3. Предмет і об'єкти АВГД
4. Принципи АВГД
5. Зв'язок АВГД з іншими науками

1. Поняття, зміст, роль і завдання аналізу господарської діяльності

Вивчення явищ природи і суспільного життя неможливе без аналізу. Аналіз є розчленовуванням явища або предмету на його складові частини (елементи) з метою вивчення їх внутрішньої сутності. Наприклад, щоб управляти автомобілем, потрібно знати його внутрішній склад: деталі, вузли, їх призначення, принцип дії і інше. В рівній мірі це ж положення відноситься і до економічних явищ і процесів. Так, для розуміння сутності прибутку потрібно знати основні джерела її здобуття, а також чинники, що визначають її величину. Чим детальніше вони досліджені, тим ефективніше можна управляти процесом формування фінансових результатів. Аналогічних прикладів можна привести дуже багато.

Проте аналіз не може дати повного уявлення про предмет, що вивчається, або явище без синтезу, тобто без встановлення зв'язків і залежностей між його складовими частинами. Вивчаючи, наприклад, пристрій автомобіля, треба знати не лише його деталі і вузли, але і їх взаємодію. При вивченні прибутку також потрібно враховувати взаємозв'язок і взаємодію чинників, що формують її рівень лише аналіз і синтез в їх єдності забезпечують наукове вивчення предметів і явищ.

Економічний аналіз — це науковий спосіб пізнання сутності економічних явищ і процесів, заснований на розчленовуванні їх на складові частини і вивченні їх у всьому різноманітті зв'язків і залежностей.

Розрізняють *макроекономічний аналіз*, який вивчає економічні явища і процеси на рівні світової і національної економіки і її окремих галузей, і *мікроекономічний аналіз*, що вивчає ці процеси і явища на рівні окремих суб'єктів господарювання. Останній отримав назву «Аналіз господарської діяльності» (АГД).

Виникнення економічного аналізу як способів пізнання сутності економічних явищ і процесів пов'язують з виникненням і розвитком бухгалтерського обліку і балансоведення. Проте свій теоретичний і практичний розвиток він отримав в епоху розвитку ринкових відношень, а саме в другій половині XIX століття. Відособлення аналізу господарської діяльності в спеціальну галузь знань сталося декілька пізніше — в першій половині XX століття.

Становлення АГД обумовлене об'єктивними вимогами і умовами, які властиві виникненню будь-якої нової галузі знань.

По-перше, практичною потребою в комплексному і системному аналізі у зв'язку з розвитком продуктивних сил, вдосконаленням виробничих відношень, розширенням масштабів виробництва. Інтуїтивний аналіз, зразкові розрахунки і прикидки, які застосовувалися на кустарних і напівкустарних підприємствах, стали недостатніми в умовах крупних виробничих одиниць. Без комплексного усестороннього АГД неможливо управляти складними економічними процесами, приймати оптимальні рішення.

По-друге, це пов'язано взагалі з розвитком економічної науки. Як відомо, з розвитком будь-якої науки відбувається диференціація її галузей. Економічний аналіз господарської діяльності сформувався в результаті диференціації суспільних наук. Раніше функції економічного аналізу (коли

вони були не такими ваговими) виконували балансоведення, бухгалтерський облік, фінанси, статистика і інше. В рамках цих наук з'явилися перші прості способи аналітичного дослідження. Проте вищеназвані науки на певному етапі розвитку не могли забезпечити всі запити практики, у зв'язку з чим виникла необхідність виділення АГД в самостійну галузь знань.

Зміст АГД витікає з його ролі і функцій, які він виконує в системі управління підприємством, де займає одне з центральних місць (рис 1.1). Система управління складається з наступних взаємозв'язаних функцій: планування, обліку і контролю, аналізу господарської діяльності і ухвалення управлінських рішень.

Рис 1.1. місто економічного аналізу в системі управління

За допомогою **планування** визначаються основні напрями і зміст діяльності підприємства, його структурних підрозділів і окремих працівників. Його головним завданням є забезпечення планомірності розвитку підприємства і діяльності кожного його члена колективу, визначення шляхів досягнення кращих кінцевих результатів виробництва.

Для управління виробництвом потрібно мати повну і правдиву інформацію про хід виробничого процесу і виконання планів. Тому однією з функцій управління виробництвом є *облік*, що забезпечує збір, систематизацію і узагальнення інформації, необхідної для управління виробництвом і контролю за ходом виконання планів і виробничих процесів.

Аналіз господарської діяльності є сполучною ланкою між обліком і ухваленням управлінських рішень. В процесі його облікова інформація проходить аналітичну обробку:

- проводиться порівняння досягнутих результатів діяльності з даними за минулі періоди часу, з показниками інших підприємств і середньогалузевими;
- визначається вплив всіляких чинників на результати господарської діяльності;
- виявляються недоліки, помилки, невикористані можливості, перспективи і інше.

За допомогою АГД досягається осмислення, розуміння інформації. На основі результатів аналізу розробляються і обґрунтовуються управлінські рішення. Економічний аналіз передуює рішенням і діям, обґрунтовує їх і є основою наукового управління виробництвом, підвищує його ефективність.

Отже, економічний аналіз можна розглядати як діяльність по підготовці даних, необхідних для наукового обґрунтування і оптимізації управлінських рішень.

Як функція управління АГД тісно пов'язаний з планування і прогнозуванням виробництва, оскільки без глибокого аналізу неможливе здійснення цих функцій. Важлива роль належить АГД в підготовці інформації для планування, оцінки якості і обґрунтованості планових показників, в перевірці і об'єктивній оцінці виконання планів. Затвердження планів для підприємства, по суті, також є ухваленням рішень, які забезпечують розвиток виробництва в майбутньому планованому відрізку часу. При цьому враховуються результати виконання передуючих планів,

вивчаються тенденції розвитку підприємства, знаходяться і враховуються додаткові резерви виробництва. АГД є засобом не лише обґрунтування планів, але і контролю за їх виконанням. Планування починається і завершується аналізом результатів діяльності підприємства, що дозволяє підвищити рівень планування, зробити його науково обґрунтованим.

Ця функція аналізу - контроль за виконанням планів і підготовка інформації для їх обґрунтування - не слабшає, а посилюється в ринковій економіці, оскільки в умовах невизначеності і мінливості зовнішнього середовища потрібне оперативне коректування поточних і перспективних планів. Зовнішні умови, що постійно змінюються, вимагають, аби процес планування був безперервним. Менеджер по плануванню повинен вміти оцінювати аналізувати зміни кожній ситуації і оперативно вносити корективи до планів підприємства.

Велика роль відводиться аналізу у визначенні і використанні резервів підвищення ефективності виробництва. Він сприяє раціоналізації, економному використанню ресурсів, виявленню і впровадженню передового досвіду, наукової організації праці, нової техніки і технології виробництва, попередженню зайвих витрат, недоліків в роботі і так далі. В результаті цього зміцнюється економіка підприємства, підвищується ефективність його діяльності.

Таким чином, АГД є важливим елементом в системі управління виробництвом, дієвим засобом виявлення внутрішньогосподарських резервів, основою розробки науково обґрунтованих планів і управлінських рішень.

Роль аналізу як засоби управління виробництвом на сучасному етапі зростає. Це обумовлено різними обставинами:

- необхідністю неухильного підвищення ефективності виробництва у зв'язку із зростанням дефіциту і вартості сировини, підвищенням наукоємності і капіталоємності виробництва;
- відходом від командно-адміністративної системи, управління і поступовим переходом до ринкових стосунків;

- створенням нових форм господарювання у зв'язку з роздержавленням економіки, приватизацією підприємств і іншими заходами економічної реформи.

У цих умовах керівник підприємства не може розраховувати лише на свою інтуїцію і зразкові прикидки в думці. Управлінські рішення і дії мають бути засновані на точних розрахунках, глибокому і усесторонньому економічному аналізі. Жоден організаційний, технічний і технологічний захід не повинен здійснюватися до тих пір, поки не обґрунтована його економічна доцільність. Недооцінка ролі АГД, помилки в планах і управлінських діях в сучасних умовах приносять чутливі втрати. І навпаки, ті підприємства, на яких серйозно відносяться до АГД, мають добрі результати, високу економічну ефективність.

Основні завдання АХД суб'єкта господарювання.

1. Вивчення характеру дії економічних законів, встановлення закономірностей і тенденцій економічних явищ і процесів в конкретних умовах підприємства.
2. Наукове обґрунтування поточних і перспективних планів. Без глибокого економічного аналізу результатів діяльності підприємства за минулі роки (5—10 років) і без обґрунтованих прогнозів на перспективу, без вивчення закономірностей розвитку економіки підприємства, без виявлення недоліків, що мали місце, і помилок не можна розробити науково обґрунтований план, вибрати оптимальний варіант управлінського рішення.
3. Контроль за виконанням планів і управлінських рішень, за економічним використанням ресурсів. Аналіз повинен проводитися не лише з метою констатації фактів і оцінки досягнутих результатів, але і з метою виявлення недоліків, помилок і оперативної дії на економічні процеси. Саме з цієї причини необхідно підвищувати оперативність і дієвість аналізу.

4. Вивчення впливу об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників на результати господарської діяльності. Пошук резервів підвищення ефективності функціонування підприємства на основі вивчення передового досвіду і досягнень науки і практики.
5. Оцінка результатів діяльності підприємства по виконанню планів, досягнутому рівню розвитку економіки, використанню наявних можливостей і діагноста його положення на ринку продуктів і послуг
6. Оцінка підприємницьких і фінансових ризиків і виробітку внутрішніх механізмів управління ними з метою зміцнення ринкових позицій підприємства і підвищення прибутковості бізнесу.
7. Розробка рекомендацій по використанню виявлених резервів

В цілому, АГД як наука є системою спеціальних знань, пов'язаних з дослідженням тенденцій господарського розвитку, науковим обґрунтуванням планів, управлінських рішень, контролем за їх виконанням, оцінкою досягнутих результатів, пошуком, виміром і обґрунтуванням величини господарських резервів підвищення ефективності виробництва і розробкою заходів щодо їх використання.

1.2. Види АГД і їх класифікація

У економічній літературі АГД класифікується по різних ознаках, що має велике значення для правильного розуміння його змісту і завдань.

За **галузевою ознакою** АГД ділиться на галузевий (промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі і так далі), зважаючи на специфіку діяльності окремих галузей, і міжгалузевий (теорія АГД), такий, що є теоретичною і методологічною основою галузевих методик аналізу.

За **ознакою часу** розрізняють попередній аналіз (до здійснення господарських операцій) і подальший аналіз (після здійснення господарських операцій). *Попередній (перспективний) аналіз* необхідний для обґрунтування планів і управлінських рішень. *Подальший (ретроспективний, історичний)*

використовують для вивчення тенденцій розвитку підприємства, контролю за виконанням прийнятих планів і діагностики його стану. Перспективний і ретроспективний аналізи тісно зв'язані між собою. Без ретроспективного аналізу неможливо зробити перспективний. Аналіз результатів праці за минулі роки дозволяє вивчити тенденції, закономірності, виявити невикористані можливості, передовий досвід, що має важливе значення при обґрунтуванні рівня економічних показників на перспективу. Уміння бачити перспективу дає саме ретроспективний аналіз. Він є основою перспективного аналізу.

У свою чергу, від глибини і якості попереднього аналізу на перспективу залежать результати ретроспективного аналізу. Якщо планові або прогнозні показники недостатньо обґрунтовані і реальні, то їх подальший аналіз взагалі втрачає сенс і вимагає попередньої оцінки обґрунтованості планових показників.

Ретроспективний аналіз підрозділяється на оперативний і підсумковий (результативний). *Оперативний аналіз* проводиться відразу після здійснення господарських операцій, або зміни ситуації за короткі відрізки часу (зміну, добу, декаду і так далі). Мета його - оперативно виявляти недоліки і впливати на господарські процеси.

Підсумковий(завершальний) аналіз проводиться за звітний період (місяць, квартал, рік). Його цінність полягає в тому, що діяльність підприємства вивчається комплексно і всесторонньо за звітними даними за відповідний період. Цим забезпечується повніша оцінка діяльності підприємства по використанню наявних можливостей.

Підсумковий і оперативний аналізи взаємозв'язані і доповнюють один одного. Вони дають можливість керівництву підприємства не лише оперативно ліквідувати недоліки в процесі виробництва, але і комплексно узагальнювати досягнення, результати діяльності за відповідні періоди часу, розробляти заходи, направлені на зростання ефективності виробництва.

Перспективний аналіз залежно від довжини тимчасового горизонту ділиться на короткостроковий і довгостроковий. *Короткостроковий аналіз* охоплює період до одного року, а *довгостроковий* — понад рік. Короткостроковий прогностичний аналіз використовується для вироблення тактичною, а довгостроковий - стратегічної політики підприємства в області бізнесу. Другий вигляд менш деталізований, чим перший, але його роль значно вища. Якщо вибрана правильна стратегія розвитку підприємства, то легко приймати тактичні рішення.

За **просторовою ознакою** розрізняють внутріфірмовий і міжфірмовий аналіз. *Внутріфірмовий аналіз* вивчає діяльність лише досліджуваного підприємства і його окремих сегментів. При *міжфірмовому аналізі* порівнюються результати діяльності два або більш за підприємства.

Міжфірмові порівняння проводяться з метою:

- показати керівництву, як співвідносяться результати роботи свого підприємства і аналогічних підприємств;
- привернути увагу керівництва до сильних і слабких сторін бізнесу;
- надати керівництву об'єктивну базу для оцінки ефективності функціонування підприємства і внесення коректив у стратегічну і тактичну політику.

Найостанніше досягнення в області міжфірмового порівняльного аналізу - бенчмаркінг. Це система раннього попередження про назриваючі проблеми, заснована на дослідженні досягнень науки і практики не лише у власній галузі, але і в інших галузях. Вона використовується як інструмент здобуття інформації, яка потрібна для підтримки і досягнення переваг в конкуренції. Бенчмаркінг допомагає зрозуміти суть розбіжностей між досягнутими результатами підприємства і лідерами, робить менеджерів чутливішими і сприйнятливішими до необхідності пошуку новацій, створює базу для інноваційної діяльності, допомагає вищому керівництву в оптимізації стратегічних і тактичних управлінських рішень по ліквідації

відставання у власному бізнесі і занятті лідерських позицій на ринку продуктів і послуг.

По **аспектах дослідження** виділяють фінансовий, управлінський, соціально-економічний, економіко-статистичний, маркетинговий, інвестиційний, економіко-екологічний, функціонально-вартісний, логістичний і інші види аналізу.

Важливе місце серед всіх видів АГД займає фінансовий аналіз, який може бути охарактеризований як процес пізнання сутності фінансового механізму функціонування суб'єктів господарювання. Його основне призначення полягає у вивченні, діагностиці і прогнозуванні фінансового стану підприємства і виявленні резервів підвищення його стійкості. На рівні підприємства його проводять фінансові служби. Зовнішній фінансовий аналіз проводиться банками, аудиторськими фірмами, інвесторами і так далі

Управлінський аналіз проводять всі служби підприємства з метою здобуття інформації, необхідної для планування, контролю і ухвалення оптимальних управлінських рішень, вироблення стратегії і тактики по питаннях фінансової політики, маркетингової діяльності, вдосконалення техніки, технології і організації виробництва. Він носить оперативний характер, його результати є комерційною таємницею.

Соціально-економічний аналіз вивчає взаємозв'язок соціальних і економічних процесів, їх вплив один на одного і на економічні результати господарської діяльності. Його проводять економічні служби підприємства і вищестоящих органів управління, соціологічні лабораторії, статистичні органи і тому подібне

Економіко-статистичний аналіз застосовується статистичними органами для вивчення масових суспільних явищ на різних рівнях управління: підприємства, галузі, регіону.

Економіко-екологічний аналіз проводять органи охорони довкілля, економічні служби підприємства з метою дослідження взаємодії екологічних

і економічних процесів пов'язаних із збереженням і поліпшенням довкілля і витратами на екологію.

Маркетинговий аналіз застосовується службою маркетингу підприємства або об'єднання для вивчення зовнішнього середовища функціонування підприємства: ринків сировини і збуту готовій продукції, її конкурентоспроможності, попиту і пропозиції, комерційної ризику, формування цінової політики, розробки тактики і стратегії маркетингової діяльності.

Інвестиційний аналіз використовується для розробки програми і оцінки ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Функціонально-вартісний аналіз досліджує функції, які виконує об'єкт вивчення, і методи їх реалізації. Його основне призначення в тому, аби виявити непотрібні функції цього об'єкту і попередити зайві витрати за рахунок ліквідації непотрібних вузлів, деталей, спрощення конструкції виробу, заміни матеріалів і так далі

Останніми роками усе більш широке вживання знаходить *логістичний аналіз*, за допомогою якого досліджуються товарні потоки, що починаються від постачальників сировини, проходять через підприємство і закінчуються у покупців. Логістика координує такі функціональні сфери підприємства, як постачання, виробництво і збут, і сприяє прискоренню матеріальних і грошових потоків. З її допомогою підприємства дістають можливість знижувати витрати за рахунок організації постачання, виробництва і збуту за принципом «точно вчасно». Логістика стає основним ключем до успіху, важливим стратегічним інструментом підтримки конкурентоспроможності підприємства на ринках з сильною конкуренцією.

По методиці вивчення об'єктів розрізняють якісний і кількісний аналіз, експрес-аналіз, фундаментальний аналіз, маржинальний аналіз, економіко-математичний аналіз і інші.

Якісний аналіз — це спосіб дослідження, заснований на якісних порівняльних характеристиках і експертних оцінках досліджуваних явищ і процесів.

Кількісний (факторний) аналіз базується на кількісних зіставленнях і дослідженні міри чутливості економічних явищ до зміни різних чинників.

Експрес-аналіз є способом діагностики стану економіки підприємства на основі типових ознак, характерних для певних економічних явищ. Наприклад, якщо темпи зростання валової продукції випереджають темпи зростання товарної продукції це свідчить про зростання залишків незавершеного виробництва; якщо темпи зростання товарної продукції вищі за темпи реалізації продукції, це ознака затоварювання (роботи на склад). Знання ознаки дозволяє швидко і досить точно встановити характер процесів, що відбуваються, не виробляючи глибоких фундаментальних досліджень, що вимагають додаткового часу і засобів.

Фундаментальний аналіз є поглибленим, комплексним дослідженням сутності явищ, що вивчаються, з використанням математичного апарату і іншого складного інструментарію.

Маржінальний аналіз — це метод оцінки і обґрунтування ефективності управлінських рішень в бізнесі на основі вивчення причинно-наслідкового взаємозв'язку об'єму продажів, собівартості і прибутку і ділення витрат на постійних і змінних.

За допомогою *економіко-математичного аналізу* вибирається найбільш оптимальний варіант рішення економічної задачі, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва за рахунок повнішого використання наявних ресурсів.

По **суб'єктах (користувачам аналізу)** розрізняють внутрішній і зовнішній аналіз. *Внутрішній аналіз* проводиться безпосередньо на підприємстві для потреб оперативного, короткострокового і довгострокового управління виробничою, комерційною і фінансовою діяльністю. *Зовнішній аналіз* проводиться на підставі фінансової і статистичної звітності органами

господарського управління, банками, фінансовими органами, акціонерами, інвесторами і так далі

По мірі обхвату об'єктів, що вивчаються, аналіз ділиться на суцільний і вибірковий. При *суцільному аналізі* висновки робляться після вивчень всіх без виключення об'єктів, а при *вибірковому* - за результатами обстеження лише частини об'єктів, що дозволяє прискорити аналітичний процес і вироблення управлінських рішень за результатами аналізу.

За змістом програми аналіз може бути комплексним і тематичним. При *комплексному аналізі* діяльність підприємства вивчається всесторонньо, а при *тематичному* - лише окремі її сторони, що представляють в даний момент найбільший інтерес. Наприклад, питання використання матеріальних ресурсів, виробничій потужності підприємства, зниження собівартості продукції і ін.

Кожна з названих форм АВГД своєрідна за змістом, організації і методиці його проведення.

1.3. Предмет і об'єкти АВГД

Кожна наука має свій предмет дослідження, який вона вивчає з відповідною метою властивими нею методами. Філософія під предметом будь-якої науки розуміє якусь частину або сторону об'єктивної дійсності, яка вивчається лише даною наукою. Один і той же об'єкт може розглядатися різними науками. Кожна з них знаходить в нім специфічні сторони або стосунки. Предметом тієї або іншої науки прийнято вважати те специфічне, що дозволяє відрізнити її серед безлічі інших наук. Наприклад, в медицині об'єктом вивчення є людина. Предметом же дослідження окремих медичних наук служать органи людини, їх функції і взаємодії. Те ж саме спостерігається і в економіці.

Господарська діяльність і ті процеси, що в ній виникають, є об'єктом дослідження багатьох наук: економічній теорії, макро- і мікроекономіки,

управління, організації і планування виробничо-фінансової діяльності, статистики, бухгалтерського обліку, економічного аналізу і так далі. Економіка вивчає дію загальних, приватних і специфічних законів на розвиток економічних процесів в конкретних умовах галузі або окремого підприємства. Статистика досліджує кількісні сторони масових економічних явищ і процесів, які відбуваються в господарській діяльності. Предметом бухгалтерського обліку є кругообіг капіталу в процесі господарської діяльності. Він документально відображає все господарські операції, процеси і пов'язаний з ними рух засобів підприємства і результати його діяльності.

Предметом АВГД є причинно-наслідкові зв'язки економічних явищ і процесів. Пізнання причинно-наслідкових зв'язків в господарській діяльності підприємств дозволяє розкрити сутність економічних явищ і процесів і на цій основі дати правильну оцінку досягнутих результатів виявити резерви підвищення ефективності виробництва, обґрунтувати плани і управлінські рішення. Класифікація, систематизація, моделювання, вимір причинно-наслідкових зв'язків є головним методологічним питанням в АГД.

Об'єктами АГД є економічні результати господарської діяльності. Наприклад, на промисловому підприємстві до об'єктів аналізу відносяться виробництво і реалізація продукції, її собівартість, використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, фінансові результати виробництва, фінансовий стан підприємства і так далі

Таким чином, основна відмінність предмету від об'єкту полягає в тому, що в предмет входять лише головні, найбільш істотні з точки зору даної науки властивості і ознаки. На наш погляд, такою істотною ознакою АГД є причинно-наслідкові зв'язки в господарській діяльності організацій.

1.4. Принципи АВГД

Проводячи АХД, необхідно керуватися певними принципами і правилами, виробленою наукою і практикою.

1. Аналіз повинен носити науковий характер, обґрунтуватися на положеннях діалектичної теорії пізнання, враховувати вимоги економічних законів розвитку виробництва, використовувати досягнення науково-технічного прогресу і передового досвіду, новітні методи економічних досліджень.
2. Аналіз має бути комплексним. Комплексність дослідження вимагає обхвату всіх ланок і всіх сторін діяльності і усестороннього вивчення причинних залежностей в економіці підприємства.
3. Однією з вимог до аналізу є забезпечення системного підходу, коли кожен об'єкт, що вивчається, розглядається як складна динамічна система, що складається з ряду елементів, певним чином зв'язаних між собою і із зовнішнім середовищем. Вивчення кожного об'єкту повинне здійснюватися з врахуванням всіх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, взаємозалежності і соподчиненності його окремих елементів.
4. Аналіз має бути об'єктивним, конкретним, точним, базуватися на достовірній, перевіреній інформації, що реально відображає об'єктивну дійсність, а висновки його повинні обґрунтовуватися точними аналітичними розрахунками. З цієї вимоги витікає необхідність постійного вдосконалення організації обліку, внутрішнього і зовнішнього аудиту, а також методики аналізу з метою підвищення точності і достовірності його розрахунків
5. Аналіз має бути дієвим, активно впливати на хід виробництва і його результати, своєчасно виявляючи недоліки, прорахунки, упущення в роботі і інформуючи про це керівництво підприємства. З цього принципу витікає необхідність практичного використання матеріалів аналізу для управління підприємством, для розробки конкретних

заходів, для обґрунтування, коректування і уточнення планових даних. Інакше мета аналізу не досягається.

6. Аналіз повинен проводитися за планом, систематично, а не від випадку до випадку. З цієї вимоги витікає необхідність планування аналітичної роботи на підприємствах, розподіли обов'язків по її виконанню між виконавцями і контролю за її проведенням.
7. Аналіз має бути оперативним. Оперативність означає уміння швидко і чітко проводити аналіз, приймати управлінські рішення і втілювати їх в життя.
8. Один з принципів аналізу - це його демократизм, що передбачає участь в проведенні аналізу широкого круга працівників підприємства, що забезпечує повніше виявлення передового досвіду і використання наявних внутрішньогосподарських резервів.
9. Аналіз повинен базуватися на державному підході при оцінці економічних явищ, процесів, результатів господарювання. Інакше кажучи, оцінюючи результати господарської діяльності, потрібно враховувати їх відповідність державній економічній соціальній, екологічній, міжнародній політиці і законодавству.
10. Аналіз має бути ефективним, тобто витрати на його проведення повинні давати багатократний ефект.

Таким чином, основними принципами аналізу є науковість, комплексність, системність, об'єктивність, точність, достовірність, дієвість, оперативність, демократизм, ефективність та інше.

1.5. Зв'язок АГД з іншими науками

Економічний аналіз дуже тісно пов'язаний з рядом економічних і інших дисциплін, знання яких необхідне для кваліфікованого проведення аналізу господарської діяльності підприємства.

В першу чергу серед наук, з якими пов'язаний АГД, потрібно виділити економічну теорію, яка, вивчаючи економічні закони, механізм їх дії, створює теоретичну основу для розвитку всіх економічних дисциплін. При проведенні аналітичних досліджень необхідно враховувати дію цих законів. У свою чергу, АГД певним чином сприяє розвитку економічної теорії. Багаточисельні аналітичні дослідження нагромаджують зведення про появи тих або інших економічних законів. Вивчення цих відомостей дозволяє формулювати нові, раніше невідомі закони, робити глобальні прогнози розвитку економіки країни або світової економіки.

Аналогічним чином виявляється зв'язок аналізу з *галузевими економіками*. Глибокий аналіз господарської діяльності підприємства неможливо провести, не знаючи економіки галузі і організації виробництва на аналізованому підприємстві. У свою чергу, результати економічного аналізу використовуються для вдосконалення організації виробництва, впровадження наукової організації праці, передового досвіду і ті. Аналіз сприяє підйому економіки конкретних підприємств і галузі в цілому.

Економічний аналіз тісно пов'язаний з *плануванням та управлінням* підприємством. У аналізі широко використовуються планові матеріали. Тому аналітик повинен добре знати основи державного регулювання економіки і методикку планування виробництва аналізованого підприємства. В той же час науково обґрунтоване планування і управління національною економікою і підприємствами неможливо здійснювати без широкого використання результатів економічного аналізу. Він створює інформаційну базу для розробки планів і вибору найбільш доцільних управлінських рішень.

Зв'язок аналізу з *бухгалтерським обліком* також має обопільний характер. З одного боку, відомості бухгалтерського обліку є головним джерелом інформації при аналізі господарської діяльності. Не знаючи методики бухгалтерського обліку і змісту звітності, дуже важко підібрати для аналізу необхідні матеріали і перевірити їх доброякісність. З іншого боку, вимоги, які ставляться перед аналізом, так або інакше переадресуються

бухгалтерському обліку. Аби забезпечити аналіз якісною інформацією, зробити її більш оперативною, правдивою, точною, в необхідній мірі деталізованою, доступною і зрозумілою вся система бухгалтерського обліку постійно удосконалюється. Для більшої аналітичної бухгалтерського обліку і звітності періодично змінюють форми і зміст реєстрів, порядок документообігу і так далі

Аналогічний взаємозв'язок виявляється між *аналізом і аудитом*. Головною метою аудиту є оцінка достовірності звітної бухгалтерської інформації, використовуваної для аналізу і контролю діяльності підприємства. В той же час в процесі аудиту широко використовуються аналітичні процедури для доказу достовірності обліку і звітності і діагностики фінансового стану підприємства.

Зв'язок аналізу господарської діяльності і контролінга виявляється в тому, що в процесі контролінга використовується інструментарій аналізу для виявлення причин відхилень від запланованого рівня доходів і витрат. У свою чергу, результати контролінга використовуються в АГД для комплексної оцінки і прогнозування діяльності підприємства і його окремих сегментів.

Економічний аналіз тісно пов'язаний також з теорією фінансів, фінансами підприємств, фінансовим менеджментом, банківським менеджментом. Без знання теорії фінансів, порядку фінансування і кредитування, що діє, стосунків з фінансовими і кредитними органами і установами неможливо кваліфіковано проводити аналіз господарської діяльності. У свою чергу, ставки оподаткування, умови здобуття кредитів, відсотки виплат за користування кредитами і інший фінансово-кредитний інструментарій постійно удосконалюються з врахуванням результатів аналізу, який показує ефективність дії цих важелів на результати діяльності господарюючих суб'єктів.

Для комплексного вивчення всіх сторін господарської діяльності суб'єктів господарювання в аналізі використовуються Також дані

статистичного обліку і звітності. Виконання аналітичних розрахунків, побудова таблиць, угруповань, графіків і так далі вимагають знання статистичних методів обробки інформації. У свою чергу, дані аналізу використовуються статистикою для встановлення тенденцій і закономірностей масових економічних явищ.

Серед наук неекономічного напрямів в першу чергу потрібно виділити *технологічні і математичні*. Не можна аналізувати той або інший процес виробництва, не знаючи особливостей технології. Лише обізнаний в цій галузі економіст може об'єктивно оцінити результати виробництва, зробити корисні рекомендації по їх поліпшенню. В той же час потрібний відзначити, що сама технологія виробництва прагне бути ефективнішою і її вдосконалення неможливе без аналітичних досліджень.

Необхідність вирішення складних економічних завдань з'явилася потужною стимул-реакцією розвитку математики і нових комп'ютерних технологій. Використання в аналітичних дослідженнях математичних методів і сучасних комп'ютерних технологій істотно підвищило їх рівень. АГД став глибшим і комплексним, може проводитися більш оперативно, охоплювати більшу кількість об'єктів, вивчати значно більше інформації.

Таким чином, для кваліфікованого проведення аналізу діяльності підприємства потрібне глибоке знання макро- і мікроекономіки, менеджменту, маркетингу, бухгалтерського обліку, статистики, інформатики і багатьох інших наук.